

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een poging tot verduidelijking

Janse, C.S.L.

Citation

Janse, C. S. L. (1968). Een poging tot verduidelijking. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(1), 112-114.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451089>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451089>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

EEN POGING TOT VERDUIDELIJKING

door C. S. L. Janse

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de bijdrage van dr. S. W. Couwenberg, waarin hij verschillende kritische opmerkingen over mijn artikel verwerkt heeft. Op de verschillende punten — die alleen de grondslag-paragraaf betroffen — zou ik kort willen ingaan. Een eerste bezwaar van dr. Couwenberg was, dat naast de levensbeschouwelijke beginselen en het politieke program, ook het politieke beleid en leiderschap als integratiefactoren hadden moeten worden erkend. En inderdaad had ik daar wellicht iets meer aandacht aan moeten schenken, al zou ook dan het aantal integratiefactoren niet uitputtend behandeld zijn. Overigens betreffen het politieke beleid en het politieke leiderschap vooral de vormgeving van de beide door mij genoemde integratiefactoren (levensbeschouwelijke beginselen en politiek program). Het gaat dan om de wijze waarop men beide weet gestalte te geven en aanspreekbaar te maken.

Het is daarom ook minder juist — zoals dr. Couwenberg doet — om de betekenis van beleid en leiderschap te beperken tot het politieke program en derhalve deze betekenis voor partijen als de S.G.P. en het G.P.V. (voor wie de levensbeschouwelijke beginselen de primaire integratiefactoren zijn) te ontkennen. Het integrerend vermogen van deze partijen is eveneens afhankelijk van de wijze waarop de partijleiding die levensbeschouwelijke beginselen weet manifest te maken en uit te dragen.

Wel kan het voorkomen dat in een politieke beweging (gaullisme) de integrerende kracht van een partijleider, een in belangrijke mate zelfstandige factor vormt. Bij de K.V.P. was dat echter niet actueel en dus behoefde daar in het analyseschema geen rekening mee te worden gehouden.

Een volgend punt van kritiek betrof de positie van de K.V.P. in de beginjaren. Stond het politiek program toen primair en de levensbeschouwing secundair, of waren beide even belangrijk? Zich basierend op een uitspraak van Mag. Stokman, kiest Dr. Couwenberg voor het eerste antwoord. Nu kende ik dat citaat ook wel, daar Dr. Couwenberg het reeds eerder gebruikt had,¹ maar ik had nog meer gegevens. Op de belangrijke partijraadsvergadering van 22 december 1945 — waar de R.K.S.P. tot K.V.P. werd omgevormd — ontkende een politiek zwaargewicht als prof. Romme, uitdrukkelijk dat men nu van beginselpartij, programpartij was geworden. De K.V.P. was

¹ In zijn boek *De strijd tussen progressiviteit en conservatisme*, 1959, pagina 279.

volgens hem allebei.²

Het advies van het Centrum voor Staatkundige Vorming inzake het electorale optreden der katholieken (okt. 1945) stelde in punt 9 'Indien de inhoud van dit advies verwezenlijkt wordt, mag van de Katholieke Nederlanders met volle recht verwacht worden, dat zij in het staatkundige uitsluitend de leiding van de vernieuwde Katholieke Staatkundige groepering zullen volgen'. En ook de pressie van de Rooms-Katholieke Kerk op haar gelovigen bij de verkiezingen van 1946 en 1948, om eensgezind K.V.P. te stemmen, stuitte bij de partijleiding bepaald niet op grote bezwaren.

Dit alles overziende lijkt het mij het meest reëel om de positie van de K.V.P. in haar beginjaren zo te typeren, dat de levensbeschouwing en het politieke program toen als gelijkwaardige integratiefactoren functioneerden. Uiteraard heeft zo'n uitspraak slechts betrekkelijke waarde. Ongetwijfeld telde de K.V.P. destijds verschillende leden, voor wie de levensbeschouwing nog slechts een secundaire integratiefactor vormde. En tevens was voor anderen de levensbeschouwing de primaire, zo niet de enige integratiefactor.

Verder lijkt het mij niet geheel juist het structuurrapport 'Grondslag en karakter van de K.V.P.' (jan. 1966), als een ommekeer te typeren, zoals dr. Couwenberg dat doet. De 'ommekeer' begon reeds aan het eind van de vijftiger jaren, toen men in K.V.P.-kring (mede gestimuleerd door publicaties van dr. Couwenberg) de vorming van een Nederlandse C.D.U. ging bepleiten. Hierop heb ik in mijn artikel gewezen.

Een ander punt van kritiek was, dat ik de positie van de christen-democraten in de K.V.P. getypeerd had als: politiek program primaire integratiefactor, levensbeschouwing secundaire integratiefactor. Dr. Couwenberg, stelde dat de christen-democraten aanvankelijk partijvorming op basis van de levensbeschouwing alleen, nastreefden. Dit lijkt mij echter niet reëel. Drs. Schmelzer heeft zich wel uitgesproken voor een bundeling van de christelijk-geïnspireerde krachten (waarbij wij hem toch zeker onjuist zouden interpreteren, als we zouden menen dat hij daarmee ook de S.G.P.-ers en G.P.V.-ers bedoeld heeft), maar tevens om zodoende een volkspartij te vormen.³ Impliciet sprak hij zich daarmee uit om langs die weg het centrum-beleid van de bestaande (maatschappelijke) volkspartijen K.V.P., A.R.P. en C.H.U., voort te zetten.

Dat in het interimrapport van de Groep van Achttien, beide inte-

² Ook de R.K.S.P. zag hij als beginselpartij en programpartij beide, zonder zich verder over de verhouding tussen die beide kwalificaties uit te spreken. De teneur van Romme's betoog hier, is m.i. dat men de verschillen tussen de R.K.S.P. en de K.V.P. niet mocht overtrekken.

³ In *De Tijd* van 22 juli 1967.

gratiefactoren op één lijn worden gesteld, moet wellicht uit de inbreng van de prot. chr. gesprekspartners verklaard worden.⁴ Voor de katholieke gesprekspartners had de christelijke inspiratie — dacht ik — duidelijk minder betekenis, zodat ik mijn rangschikking, met alle beperkingen die aan een schema eigen zijn, meen te mogen handhaven. Een volgend discussiepunt betrof de plaatsing van het Democratisch Centrum Nederland in het meergenoemde analyse-schema. Dr. Couwenberg beklemtoont dat zijn D.C.N. — dat hij niet nalaten kan te propageren — en ook D'66 wel degelijk uitgaan van principes. Dit zal ik bepaald niet ontkennen, maar deze principes kunnen het beste als politieke principes worden getypeerd. Weliswaar hebben dergelijke politieke principes een zekere affiniteit tot bepaalde levensbeschouwelijke opvattingen. De organisatie of de partij maakt deze opvattingen echter niet tot de hare, zoals een confessionele partij dat wel doet. Bij het hanteren van ons analyse-schema moet men constateren dat het D.C.N. geen levensbeschouwelijke beginselen ten grondslag heeft, maar zich beperkt tot een politiek program. Dit laatste begrip moet men dan niet te beperkt opvatten. Het sluit de aanwezigheid van een weldoordacht geheel van politieke hoofdlijnen (beginselen) bepaald niet uit.

Ten laatste achtte Dr. Couwenberg de tegenstelling tussen een gematigd beleid van 'evenwichtige belangenbehartiging' en een 'structuurhervormende radicaal-vooruitstrevende' politiek, niet juist. Nu zullen we het er wel over eens zijn dat zich binnen de K.V.P. aanzienlijke verschillen inzake het sociaal-economisch beleid voordeden. Dit constaterende, ging het er mij om de beide stromingen aan te duiden, waartoe de betrokken benamingen mij niet ongeschikt leken. Het waren m.i. termen die in het spraakgebruik van de betrokken groepen nogal eens voorkwamen en die ook een zekere aanduiding van de accentsverschillen gaven. Om aan te duiden dat men deze benamingen niet al te fundamenteel moest gaan exegetiseren, heb ik ze nog tussen aanhalingstekens geplaatst. Hopelijk is hiermee ook dit punt iets verduidelijkt.

⁴ Dr. Couwenberg wijst zelf op een andere plaats in zijn artikel, op hun (dominerende) invloed.

BOEKBESPREKINGEN

NUYENS, YVO, *Pressiegroepen in België*. Een benaderend onderzoek. Leuven (Universitaire Boekhandel), 1965 — 436 p.

Nog steeds ontbreekt een goed Nederlands boek over pressiegroepen. In België is men nu iets verder dank zij het proefschrift van Nuyens, een publicatie van het Instituut voor Politieke en Sociale Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Het boek bestaat uit drie delen. In een 154 pagina's tellende algemene 'Theoretische Inleiding' tracht de schrijver 'het onderzoeksobject nader te bepalen en te omlijnen' met behulp van wat hij noemt de methode van 'de content-analysis' van een aantal bekende wetenschappelijke werken op dit gebied. 'Content-analysis' is hier een mooi woord voor een gedegen en vruchtbare bespreking van de literatuur, waarbij de auteur er blijk van geeft deze goed te kennen. Dit deel bevat beschouwingen over het optreden van pressiegroepen in het algemeen, de technieken van pressiegroepen, de verhouding tussen pressiegroepen en politieke partijen en de factoren die de effectiviteit van het optreden van pressiegroepen bepalen.

Het tweede deel van het boek bestaat uit monografische studies van de structuur en het optreden van de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen en van het Economisch Komitee voor de Kempen.

In het derde deel wordt getracht aan de hand van deze studies tot algemene hypothesen te komen met betrekking tot de Belgische pressiegroepen. De twee 'case studies' vormen hierbij een wat wankele basis zodat de titel van het boek meer belooft dan de inhoud waar maakt. Wie verwacht een overzicht van de Belgische pressiegroepen aan te treffen, komt bedrogen uit.

Nuyens omschrijft het begrip pressiegroep als volgt: 'De pressiegroep is de politieke belangengroep, die haar materiële of immateriële doelstellingen tracht te realiseren door druk uit te oefenen op de politieke gezagsorganen, zonder evenwel zich in de plaats van deze instituties te willen stellen.' (blz. 55).

Het onderscheid tussen politieke partijen en pressiegroepen zoekt hij in de verschillende doeleinden die deze organisaties nastreven: 'terwijl de partij de verovering of de bezetting van deze (de politieke, G. H. S.) macht nastreeft, beoogt de pressiegroep slechts de beïnvloeding van de politieke macht van buitenuit,' (blz. 59). Men kan zich afvragen of op deze wijze een scherp en praktisch bruikbaar onderscheid tussen pressiegroepen en politieke partijen wordt gemaakt, vooral als later wordt gezegd dat ook pressiegroepen aan de verkiezing van vertegenwoordigende lichamen kunnen deelnemen door met een eigen lijst uit te komen. (blz. 63). Bovendien wordt niet geheel duidelijk wat Nuyens precies onder 'druk', onder 'politieke gezagsorganen', onder 'politieke macht' en onder 'van buitenuit' verstaat. Als een groep met een eigen lijst onder eigen naam aan parlements-verkiezingen meedoet wil deze wel degelijk 'in de plaats van de politieke gezagsorganen stellen' en van 'binnenuit' druk uitoefenen. Nuyens rekent officiële adviescolleges tot de 'konsultatieve administratie' en wijs er op dat pressiegroepen er dikwijls naar streven via deze lichamen meer invloed op het beleid te krijgen. Is dit nu beïnvloeding van binnen of van buiten uit?

Er zijn in de theoretische inleiding wel meer punten waar men vraagtekens bij kan zetten. Het is bijvoorbeeld jammer dat Nuyens in zijn overzicht van in de literatuur gehanteerde klassificaties van pressiegroepen, het door Potter gemaakte onderscheid tussen 'spokesman groups' en 'shared attitudes groups' niet aan de